

Beata Szluz

Konsultant naukowy

Kontrakt socjalny

Jednym z podstawowych narzędzi wykorzystywanych w pomocy społecznej w większości krajów europejskich jest umowa. Jest to porozumienie między pracownikiem socjalnym a osobą, która korzysta (lub rodziną), określające i dokładnie opisujące wzajemne zobowiązania, oczekiwania, prawa i obowiązki. Teoretycznie umowa powinna być skutecznym sposobem identyfikowania problemów klienta i sprawiania, aby obie strony pracowały ciężiej, aby umożliwić klientowi uzyskanie większej osobistej autonomii. Niestety, istnieją różne ograniczenia i trudności w praktyce pracy socjalnej oraz w kontekście prawnym i organizacyjnym, które mogą zakłócać zasady realizacji umowy. Dzięki umowie zarówno pracownicy, jak i klienci czasami realizują odmienne interesy i osiągają inne cele, niż oczekiwano (Goleczyńska-Grondas, Kretek-Kamińska 2009: 149-173).

Kontrakt socjalny, wprowadzony w Polsce, jest to pisemna umowa zawarta przez pracownika socjalnego z rodziną lub osobą ubiegającą się o pomoc. Celem kontraktu jest przezwyciężenie trudnej sytuacji życiowej jednostki lub rodziny, albo wzmocnienie aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej czy przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu danej osoby (Trawkowska 2007: 142). Zagadnienia związane z kontraktem socjalnym są uregulowane w art. 108 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013r., poz. 182 ze zm.) oraz Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 listopada 2010 r. w sprawie wzoru kontraktu socjalnego (Dz. U. z 2010r., Nr 218, poz. 1439). Najczęstszą przyczyną poszukiwania i udzielenia instytucjonalnego wsparcia jest bezrobocie. Stanowi ono istotny czynnik ryzyka wykluczenia społecznego. Dla efektywniejszego zmniejszania nasilenia problemu bezrobocia oraz dla wzrostu aktywności oraz samodzielności życiowej i zawodowej, jak również celem włączania klientów w życie społeczne, zmodyfikowano rozporządzenie ustalające wzór kontraktu socjalnego. W rozporządzeniu wprowadzono dwa typy kontraktów socjalnych. Pierwszy z nich, tzw. część IA i IIA, jest zawierany w celu rozwiązania trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny. Rozbudowano kontrakt socjalny o części IB i IIB, przeznaczone dla osób

LIDER PROJEKTU

Województwo Podkarpackie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie

ul. Hetmańska 9, 35-045 Rzeszów tel. 17 747 06 00 fax. 17 747 06 01 e-mail: sekretariat@rops.rzeszow.pl www.rops.rzeszow.pl

PARTNERZY PROJEKTU

Województwo
Podkarpackie

Województwo
Lubelskie

Województwo
Podlaskie

Województwo
Świętokrzyskie

Województwo
Mazowieckie

Projekt „Liderzy kooperacji”
realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020

zagrożonych wykluczeniem społecznym, znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, celem wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej oraz zawodowej beneficjentów.

Na mocy kontraktu socjalnego powstają obowiązki i uprawnienia obu stron. Do wykonywania pewnych działań w oznaczonym terminie zobowiązują się zarówno osoba korzystająca ze świadczeń, jak i pracownik socjalny. Ośrodek pomocy społecznej zobowiązuje się do udzielenia wsparcia, a korzystający z pomocy, np. do podjęcia leczenia odwykowego. Jeżeli występują trudności z jego wynegocjowaniem, strony mogą wystąpić do kierownika ośrodka pomocy społecznej o rozstrzygnięcie spornych kwestii. Strony kontraktu mogą również, przed dniem oceny realizacji ustalonych w nim działań, uzgodnić konieczność wprowadzenia w nim zmian. Za osobę, z którą zawarto kontrakt socjalny ośrodek pomocy społecznej opłaca składkę na ubezpieczenie zdrowotne, na zasadach określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Decyzję o podpisaniu kontraktu podejmuje pracownik socjalny po uzyskaniu informacji na temat osoby lub rodziny. W przypadku osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, podpisanie kontraktu socjalnego może nastąpić także na podstawie skierowania z urzędu pracy. Dotyczy to:

- osób bezrobotnych do 25-go roku życia,
- osób długotrwale bezrobotnych,
- kobiet, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka, bezrobotnych powyżej 50 roku życia,
- osób nieposiadających kwalifikacji zawodowych,
- osób samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia,
- bezrobotnych, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia oraz osób niepełnosprawnych.

Kontrakt socjalny zawiera:

- dane osoby lub rodziny zawierającej kontrakt,
- dane pracownika socjalnego podpisującego kontrakt,
- ocenę sytuacji życiowej osoby/rodziny i plan pracy socjalnej (przyczyny, możliwości, ograniczenia powodujące trudną sytuację),
- cele, które ma osiągnąć rodzina dla przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej,
- działania podejmowane dla osiągnięcia tych celów,
- termin oceny realizacji działań,
- informacje o sposobie przekazywania świadczeń,
- ocenę realizacji zadań przez strony kontraktu,
- ewentualne zmiany i podjęcie nowych działań.

LIDER PROJEKTU

Województwo Podkarpackie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie

ul. Hetmańska 9, 35-045 Rzeszów tel. 17 747 06 00 fax. 17 747 06 01 e-mail: sekretariat@rops.rzeszow.pl www.rops.rzeszow.pl

PARTNERZY PROJEKTU

Województwo
Podkarpackie

Województwo
Lubelskie

Województwo
Podlaskie

Województwo
Świętokrzyskie

Województwo
Mazowieckie

W przypadku, gdy kontrakt dotyczy osób bezrobotnych, znajdują się w nim informacje na temat czasu pozostawania bez pracy, przyczyn takiej sytuacji na rynku pracy, a także możliwości zmiany sytuacji zawodowej.

Skuteczne stosowanie narzędzia, jakim jest kontrakt socjalny wiąże się z umiejętnością stawiania diagnozy, planowania i monitorowania. Dokument ten pozwala zebrać i opisać w uporządkowany sposób dane istotne z punktu widzenia i planowania zmian. Druk kontraktu zawiera miejsca na uszczegółowienie i hierarchizację problemów osoby oraz miejsca na krytyczną ocenę jej sytuacji życiowej i wskazania przyczyn trudnej sytuacji życiowej. Planując wspólną pracę na płaszczyźnie klient - pracownik socjalny, analizuje się mocne strony klienta umożliwiające rozwiązanie problemu oraz ograniczenia i inne deficyty, stanowiące przeszkody w rozwiązaniu trudnej sytuacji życiowej (niską zaradność życiową i pozostawanie bez pracy). Umowa ma mobilizować osobę korzystającą ze świadczeń z pomocy społecznej do podjęcia aktywności zawodowej, powodować wzrost jej samodzielności życiowej i przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu. W kontrakcie określone są zobowiązania i uprawnienia osoby i pracownika socjalnego. Obie strony zobowiązują się do określonych działań, wyznaczając termin ich realizacji. Ze względu na okoliczności, postanowienia kontraktu mogą ulec zmianie.

Kontrakt socjalny jest jednym z instrumentów pracy socjalnej. Wskazuje osobie lub rodzinie kierunki działania, które dają możliwość wyjścia z trudnej sytuacji, mobilizuje do własnej aktywności, wzmacnia wiarę we własne siły, zapewnia możliwości korzystania z potrzebnego doradztwa lub szkoleń oraz pomocy finansowej, jak również określa sposób wsparcia beneficjenta przez pracownika socjalnego. Kontrakt powinien uwzględniać indywidualne potrzeby i predyspozycje klienta (ROPS w Opolu 2010: 82). Kontrakt socjalny wpisuje się zatem w *zasadę empowerment*, ponieważ klient pomocy staje się aktywnym podmiotem odpowiedzialnym za opracowanie scenariusza wyjścia z trudnej sytuacji socjalnej (IRSS 2013: 12). Koncepcja aktywnej polityki społecznej pozwala natomiast służbom społecznym zogniskować działania na usamodzielnieniu klientów, dowartościowując frontowych pracowników socjalnych bezpośrednio pracujących z klientami (Rymsza 2013: 105). J. Szmagałski zauważa, iż kontrakt w pracy socjalnej charakteryzuje: pełna zgoda umawiających się stron, co do jego warunków, możliwość renegotjacji tych warunków oraz wzajemna odpowiedzialność za ich dotrzymywanie, skuteczna komunikacja między stronami kontraktu (Szmagałski 2004: 153). Cechy te powinny uniemożliwiać bądź

LIDER PROJEKTU

Województwo Podkarpackie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie

ul. Hetmańska 9, 35-045 Rzeszów tel. 17 747 06 00 fax. 17 747 06 01 e-mail: sekretariat@rops.rzeszow.pl www.rops.rzeszow.pl

PARTNERZY PROJEKTU

Województwo
Podkarpackie

Województwo
Lubelskie

Województwo
Podlaskie

Województwo
Świętokrzyskie

Województwo
Mazowieckie

Projekt „Liderzy kooperacji”
realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020

utrudniać zmierzanie do osiągnięcia ukrytych celów, a także uniemożliwiać narzucanie własnych celów klientowi.

Odmowa zawarcia kontraktu socjalnego lub niedotrzymywanie jego postanowień mogą być przyczyną odmowy przyznania świadczenia, uchylecia decyzji o przyznaniu świadczenia lub wstrzymania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, zaś przy podejmowaniu decyzji uwzględnia się sytuację osób będących na utrzymaniu osoby korzystającej ze świadczeń.

Bibliografia:

1. **CRZL** (2014), *Kontrakt socjalny w praktyce. Wyniki badania ogólnopolskiego*, Warszawa.
2. **Golczyńska-Grondas A., Kretek-Kamińska A.** (2009), *Kontrakt socjalny – założenia a realizacja. Przykład łódzki*, „Przegląd Socjologiczny” 1(58), s. 149-173.
3. **IRSS** (2013), *Kontrakt socjalny – narzędzie pracownika socjalnego – raport*, Instytut Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa.
4. **ROPS w Opolu** (2010), *Aktywna polityka społeczna w woj. opolskim – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Raport z badania regionalnego Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu*, Opole.
5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 listopada 2010r. w sprawie wzoru kontraktu socjalnego (Dz. U. z 2010r., Nr 218, poz. 1439).
6. **Rymsza M.** (2013), *Aktywizacja w polityce społecznej. W stronę rekonstrukcji europejskich welfare states?*, IFiS PAN, Warszawa.
7. **Szmagalski J. (red.)** (2004), *Supervizja pracy socjalnej. Zastosowania i dylematy*, Instytut Rozwoju Służb Społecznych, Ex Libris Pracownika Socjalnego, Warszawa.
8. **Trawkowska D.** (2007), *Działania pozorne w pomocy społecznej – przypadek (i przypadłość) pracy socjalnej*, „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje” 10, s. 131-150.
9. Ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013r., poz. 182 ze zm.).

LIDER PROJEKTU

Województwo Podkarpackie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie
ul. Hetmańska 9, 35-045 Rzeszów tel. 17 747 06 00 fax. 17 747 06 01 e-mail: sekretariat@rops.rzeszow.pl www.rops.rzeszow.pl

PARTNERZY PROJEKTU

Województwo
Podkarpackie

Województwo
Lubelskie

Województwo
Podlaskie

Województwo
Świętokrzyskie

Województwo
Mazowieckie